

Weiden van februari tot december bezorgt de Ieren sterke concurrentiepositie

Ierland goed bewapend tegen lage melkprijs

De melkveehouderij in Nederland en Vlaanderen kan veel leren van de Ierse. De Ierse veehouder maakt optimaal gebruik van zijn weidegras en weet zo een volwaardig gezinsinkomen te behalen. Natuurlijk is het Ierse systeem niet te kopiëren, maar het stemt tot nadenken en er valt wat van op te steken.

tekst **Tijmen van Zessen**

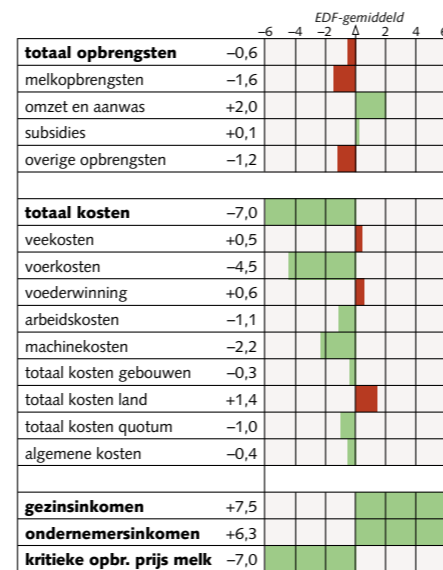
Weidegras is vier keer zo goedkoop als krachtvoer en drie keer voordeliger dan graskuil. Koeien laten grazen kent grote voordelen. De mest komt vanzelf op het land en het gras vanzelf in de koe. Dat betekent behalve lagere bewerkingskosten ook minder investeringen in opslag voor mest en voer.

De Ieren zijn meesters in het benutten van de voordelen van weidegang. Ierland is niet voor niets kampioen lage kosten (zie figuur 1) in Noordwest-Europa. Binnen de European Dairy Farmers (EDF) zijn het alleen de veehouders uit Oekraïne en

Polen die nog scherper kunnen werken, zo blijkt uit EDF-cijfers.

Regen en 'magic day'

Toegegeven, de Ieren hebben ook het klimaat voor weidegang. Er is een lang groeiseizoen, 285 dagen per jaar is er weidegras beschikbaar. Op veel plaatsen valt meer dan 1000 millimeter regen per jaar, tegen circa 750 in Nederland en 700 in Vlaanderen. Dat neemt niet weg dat er wat valt op te steken van de Ierse manier van boeren. De Ierse veehouders zijn bijzonder consequent in het toepassen van

Figuur 1 – Verschil tussen Ierse bedrijven en gemiddelde EDF-bedrijven (EDF = European Dairy Farmers) in euro's per 100 kg melk

hun systeem. Een systeem dat uitgaat van het principe melk produceren als er gras beschikbaar is. De Ieren hebben een sterk seizoensgebonden productie. Sommige bedrijven

	grasprod. (ton ds/ha) bij 75% benutting weidegras			grasprod. (ton ds/ha) bij 85% benutting weidegras		
	12	14	16	12	14	16
benutbaar gras (ton ds/ha)	9	10,5	12	10,2	11,9	13,6
aantal koeien	77	87	97	85	96	106
veebezetting per ha	2,14	2,42	2,68	2,36	2,66	2,94
totale vet- en-eiwitproductie (kg)	30.735	34.756	38.538	33.972	38.293	42.332
arbeidskosten (euro's)	31.466	33.778	35.952	33.327	35.811	38.133
kosten totaal (euro's)	100.519	108.018	115.062	106.317	114.348	121.851

resultaat bij melkprijs van 22,3 eurocent per kilo

melkgeld (euro's)	96.763	109.425	121.322	106.955	120.561	133.276
marge per koe (euro's)	151	216	265	205	262	305
marge per kilo melk (eurocenten)	2,58	3,69	4,51	3,49	4,47	5,20
totaal resultaat	11.683	18.871	25.629	17.469	25.192	32.406

resultaat bij melkprijs van 30 eurocent per kilo

melkgeld (euro's)	131.458	147.654	163.721	145.304	162.680	179.837
marge per koe (euro's)	603	656	705	657	702	745
marge per kilo melk (eurocenten)	10,29	11,20	12,03	11,20	11,98	12,71
totaal resultaat	46.590	57.333	68.277	56.052	67.568	79.252

Tabel 1 – Het effect van tien procent meer benutting van weidegras op het bedrijfsresultaat (bron: Moorepark)

melken in december en januari zelfs helemaal niet. Een Ierse melkveehouder maakt zich niet zo druk om de productie per koe, die ligt gemiddeld op zo'n vierduizend kilo per koe. Belangrijker is het percentage koeien dat in zes voorjaarsweken afkalft, de tussenkalftijd, de graslandopbrengst (doel is 15 tot 16 ton ds per ha) of het moment dat alle percelen voor de eerste keer zijn afgegrast. De Ieren noemen dit moment 'magic day', omdat het aangeeft of het graslandmanagement volgens schema loopt. Het optimale moment voor 'magic day' is de eerste week van april. Wie eerder rond

is, komt krap te zitten in het aanbod van weidegras en moet (duur) krachtvoer bijvoeren. Wie na de eerste week van april rond is, moet al vroeg in het seizoen percelen ertussenuit maaien. Overbodige kosten voor een Ier. Het winterseizoen is maar kort en de behoefte aan kuilvoer is minimaal.

Zo veel mogelijk gras

In mei maait ook de Ierse veehouder het meeste gras. Het is de kunst om tijdens deze groeispurt voldoende aanbod te houden van kwalitatief goed weidegras. Door intensiever te beweiden blijft het gras op

de beschikbare weidegrond jong en fris. De Ieren spreken van het 'grazing platform' op hun bedrijf, de ruimte die beschikbaar is om te grazen.

De oppervlakte van het 'grazing platform' varieert afhankelijk van de grasgroei. Er moet bijvoorbeeld minimaal 170 kilo droge stof per koe aanwezig zijn. Bij een hoge grasgroei maait de veehouder een aantal percelen. Om hier voldoende grip op te houden meten de meeste veehouders in Ierland de productie van hun grasland (zie kader pagina 55). Sommigen gebruiken zelfs een managementsysteem op de computer, waarin veehouders wekelijks de productie van het land invoeren.

Alles staat in het teken van zo veel mogelijk weidegras genereren voor de koe. Als een Ier vijfhonderd kilo krachtvoer per koe per jaar verstrekt, is het veel. Om zo veel mogelijk gras om te zetten in melk schaaft een Ier zijn koeien vroeg in: meestal bij 1200 kilo droge stof per hectare. Het gras is dan smakelijker, er zijn weinig beweidingverliezen en het gras vormt nog geen stengel.

Bij nat weer gaan de koeien na het melken drie uur naar buiten en vervolgens weer naar binnen. Dat voorkomt beschadiging van de zode. Bovendien neemt een koe in drie uur negentig procent van haar drogestofopname op, zo blijkt uit onderzoek van het Ierse onderzoeksinstituut Moorepark. Het voordeel van een zo hoog mogelijke benutting van weidegras is door Moorepark becijferd in tabel 1.

De misschien wel belangrijkste manier om zo veel mogelijk melk uit weidegras te trekken is nog niet genoemd: het afstemmen van het aanbod op de behoefte.

Doordat de meeste koeien in het vroege voorjaar kalven is de opname van weidegras in april en mei het hoogst. Vruchtbaarheid is daarom een belangrijk selectie criterium in de fokkerij (zie kader 'Ierse totaalindex'). Koeien die niet in het systeem passen, kunnen vertrekken of kosten de Ierse veehouder veel geld.

Zuivelindustrie sterk versnipperd

Alles in Ierland is afgestemd op seizoensgebonden productie: de sobere vruchtbare koe, de simpele huisvesting (zie kader hieronder), maar ook de zuivelindustrie. Vanwege de sterke schommeling in melk-aanvoer kan de Ierse zuivelindustrie weinig waarde creëren. Want als er geen melk is, moet je nee verkopen en is de

	Ierse bedrijven	Europese bedrijven
gemiddelde oppervlakte (ha)	80	410
aantal koeien	142	205
aantal arbeidskrachten	1,3	1,6
melkproductie	821.000	1.631.000
vetpercentage	4,05	4,09
eiwitpercentage	3,50	3,37
melkproductie/100 kg melk (euro)	33,6	35,2
melkgift per koe (kg)	5875	7994
uitvalspercentage	14,9	25,6
tussenkalf tijd (dagen)	395	402

Tabel 2 – Kengetallen Ierse en Europese EDF-bedrijven (2008) (EDF = European Dairy Farmers)

afzetmarkt verloren voor langere periode. Ierland produceert dan ook vooral basisproducten – met name boter – en is num-

mer tien op de lijst met grootste zuivelexporteurs. Het land exporteert tachtig procent van de melk. Ierland telt maar

Bouwen is in Ierland al mogelijk voor 640 euro per koe

George Ramsbottom: 'De vaste kosten zijn met een buitenverblijf fors lager'

Ierland staat net als Engeland te boek als een land waar koeien het moeten doen met een simpele huisvesting. Op zich past dat prima in het systeem. De productie per koe heeft geen hoge prioriteit en de meeste koeien staan tijdens het winterseizoen droog. Bovendien is het stalseizoen met grofweg twee tot drie maanden erg kort.

Toch hebben de Ieren de afgelopen jaren regelmatig geïnvesteerd in nieuwe huisvesting. Dat hing samen met een subsidieregeling van de overheid. Die betaalde vijftig procent van het investeringsbe-

drag om te stimuleren dat veehouders tegemoet konden komen aan de nieuwe regel dat elk bedrijf voor ten minste zestien weken mestopslag moet hebben. Onderzoeksinstituut Moorepark heeft los van deze regeling een nieuwe huisvestingsmethode beproefd, die naar Iers gebruik weinig kost. Voor 640 euro per koe is het mogelijk om een buitenverblijf te bouwen. Onderzoeker George Ramsbottom vertelt hoe het werkt. 'In dit verblijf lopen de koeien op houtsnippers. Per koe is er twaalf vierkante meter oppervlak. De laag houtsnippers is twintig centimeter dik, waarvan de bovenste tien centimeter in de zomer wordt vervangen door nieuw hout. Het afval is een goede bodemverbeteraar. Onder de snipperlaag ligt een laag grind en daaronder ligt een drainage die de mest en urine afvoert naar een groot bassin van 4000 kuub.' De drains liggen drie meter van elkaar en een halve meter diep. Volgens Ramsbottom hindert een overkapping de werking van het systeem. 'Het regent hier 1100 millimeter per jaar, waardoor de mest

vanzelf door de snippers naar de drain spoelt. Dat maakt deze huisvestingsmethode juist arbeidsvriendelijk; het snipperbed spoelt vanzelf schoon en je hoeft hooguit twee keer per winter te cultiveren. De koeien hebben op deze bodem minder klauwproblemen.' De onderzoeker is overtuigd van het voordeel van de huisvestingsmethode. 'Het is veel goedkoper dan mest ondergronds opslaan. Het bassin kostte 50.000 euro, de vaste kosten zijn met dit type huisvesting fors lager. Het enige nadeel is de tien euro per koe hogere directe kosten. Het snipperbed vervangen kost elk jaar bijna vierduizend euro en je moet tweemaal zoveel mest wegbrengen.' Is het voer dat buiten ligt geen nadeel voor de voeropname? 'Dat is een kwestie van niet te veel tegelijk voeren.' Zodra er koeien kalven, is het eind van het winterseizoen in zicht. Voor de vroegste gevallen is het denkbaar om een apart gedeelte van de bedding te reserveren, maar de koeien lopen al snel buiten om te profiteren van het grasaanbod.

Koeien hebben minder klauwproblemen op de houtsnippers

	Ierse EDF-bedrijven	Europese EDF-bedrijven
totaal uitgaven	21,0	27,0
totaal kosten	35,7	42,6
gezinsinkomen	17,6	10,1
kostprijs excl. quotum	27,3	34,7

Tabel 3 – Economische gegevens Ierse en Europese EDF-bedrijven (euro per 100 kilo melk) (EDF = European Dairy Farmers)

drie miljoen inwoners en heeft 19.000 melkveebedrijven. De zuivelindustrie staat er voor een grote uitdaging. Er zijn nog altijd meer dan dertig zuivelverwerkers actief, waardoor de vaste kosten per liter melk relatief hoog zijn.

Europees kampioen kostprijs

Ierland is in Noordwest-Europa koploper als het gaat om een lage kostprijs. De Ierse veehouder had in 2008 gemiddeld 27,3 eurocent per kilo meetmelk nodig om alle kosten (exclusief quota) te betalen. Zijn Europese collega betaalde gemiddeld 34,7 eurocent per kilo meetmelk. Dat blijkt uit de vergelijking die de European Dairy Farmers (EDF) elk jaar maken. De elf Ierse leden zagen hun kostprijs echter fors stijgen de afgelopen drie jaar. In 2006 was maar 24,8 cent per kilo meetmelk nodig om quitte te spelen. Desalniettemin verdienden de Ierse boeren het afgelopen jaar een goede boterham (figuur 1 en tabel 3). Vooral dankzij lage kosten voor voer en machines. Als gevolg van de extensieve bedrijfsvoering zijn de kosten voor grond hoger, maar de cijfers laten weinig aan het toeval over: het is met name de kostprijs die een verschil maakt in winstgevendheid van een bedrijf. Het Ierse systeem lijkt op dat van Nieuw-

Vruchtbaarheid telt zwaar mee in Ierse totaalindex EBI

De Nederlandse of Vlaamse koe heeft waarschijnlijk moeite met het Ierse systeem: weinig krachtvoer, weinig comfort op stal en de 'plicht' om elk jaar een kalf te brengen. Niet voor niets weegt vruchtbaarheid voor maar liefst 34 procent mee in de Ierse totaalindex. De EBI (Economic Breeding Index) is verder opgebouwd uit melkproductie (42%), afkalfkenmerken (11%), vleesindex (9%) en gezondheid (4%). Koeien met een hoge EBI realiseren 101 euro per lactatie aan extra omzet ten opzichte van dieren met een lage EBI (in een willekeurige vee-stapel). Op dit moment vererft O Man de hoogste EBI, gevolgd door Ramos. De Ierse koe is relatief klein en goed in staat zich aan te passen aan de wisselende (weers)omstandigheden van het Ierse systeem. Naar Nieuw-Zeeland voorbeeld wil de Ierse rundveeverbeteringsorganisatie ICBF ook conditiescore en/of lichaamsgewicht opnemen in de totaalindex. Dieren

die veel conditie verliezen (meestal als gevolg van een hoge productieaanleg) zijn in het nadeel in het Ierse systeem. Ze verbuiken meer onderhoudsvoer en hun welzijn staat onder druk. Onderzoek door het Ierse instituut Moorepark toont aan dat het kruisen met Noors roodbont een koe oplevert die goed past in het Ierse systeem: de kruisingen produceren evenveel melk als de holsteins en waren superieur in vruchtbaarheid. De Ierse rundveeverbetering telt vijf ki-organisaties, waarvan er vier ook melkproductieregistratie verzorgen. In totaal zijn er zeven bedrijven waar veehouders hun melkproductie kunnen laten registreren. Slechts 42 procent van de Ierse veehouders kiest hiervoor (zie tabel 4), zodat er nog een grote uitdaging ligt voor het ICBF. Momenteel test de Ierse ki-organisatie slechts 60 stieren. Genomic selection krijgt ook in Ierland voet aan de grond, al is de referentiepopulatie voor stieren getest in het Ierse systeem met 1100 stieren klein.

Tabel 4 – Gegevens veeverbetering per land (bron: Ierse rundveeverbeteringsorganisatie ICBF)

land	totaal aantal koeien	mpr (%)	melk per koe (kg)	vet (%)	eiwit (%)	ki (%)	proefstieren per jaar
Ierland	1.150.000	42	4649	3,71	3,28	41	60
Noorwegen	250.000	95	5639	4,14	3,27	90	125
Nederland	1.470.000	86	7807	4,45	3,51	86	225
Nieuw-Zeeland	3.850.000	74	3942	4,68	3,54	75	300

Zeeland. Daar kwam op basis van een economische analyse van de afgelopen twintig jaar ondubbelzinnig naar voren dat

Graslandopbrengst meten is gewoonte

Zelfs een ervaren veehouder in Ierland meet de productie van zijn grasland. Het is er net zo vanzelfsprekend als het meten van de melkproductie in Nederland en Vlaanderen. Om een representatieve meting te krijgen is het zaak om een gemiddeld begroeid deel van een perceel te markeren met een vierkant venster (0,25 m²). Vervolgens knipt de veehouder het gras af met een apparaatje en stopt de opbrengst in een zakje. Dit weegt hij en na een schatting van het drogestofgehalte berekent hij de opbrengst.

Grasland meten kost weinig tijd

productie per koe een correlatie heeft met winstgevendheid van slechts 0,19. Terwijl er tussen kostprijs en winstgevendheid een correlatie bestaat van 0,70. Ierland was dit jaar gastland van het congres dat de European Dairy Farmers (EDF) elk jaar organiseren. Slechts zes procent van alle bedrijven in Europa zou bij een melkprijs van 25 cent per kilo in staat zijn om alle kosten te dekken (inclusief berekende rente en arbeid). Bij een melkprijs van 35 cent per kilo zou dit 45 procent van de bedrijven zijn. EDF denkt daarom dat het erg onwaarschijnlijk is dat de melkrijzen op het huidige lage niveau blijven omdat er dan dermate veel bedrijven stoppen dat de melkaanvoer op een punt komt dat prijzen weer zullen stijgen. Het lijkt erop dat de Ierse veehouder in tijden van sterke prijschommelingen voor melk goede papieren heeft om te overleven. Zijn geheim? Vasthouden, trouw zijn aan het systeem. |